

Laudatio Ko Colijn

12 maart 2022
Comeniusdag

Comenius, pedagoog en onderwijsvernieuwer, theoloog en filosoof. Ook bij persoonlijke tegenslagen ging hij niet bij de pakken neerzitten. Hij bleef steeds geloven in verbetering van de wereld. Hij was een geleerde met een niet te stillen honger naar kennis.

Uit het vervolg van deze laudatio zal blijken, waarom de jury unaniem Ko Colijn heeft voorgedragen voor de eerste Comenius oeuverprijs in dit jaar met als thema oorlog en vrede, vrijheid en veiligheid.

In 2016 nam Ko Colijn afscheid als directeur van Clingendael. In een interview met VN, het weekblad, later maandblad, waar hij al vanaf 1975 voor schrijft, werd hem gevraagd :

‘hoe word je een Ko Colijn?’

Nu kan ik alle bijzondere verdiensten van Professor Jacobus Colijn noemen om antwoord op deze vraag te geven, maar het mooiste antwoord gaf hij zelf, ondanks het feit dat hij het maar een rare vraag vond.

Hij zei ‘altijd te blijven zoeken naar ordening in wat op het eerste gezicht willekeur en chaos lijkt’.

De jury heeft dat herkend en gewaardeerd. Een leven lang, een beroepsleven lang, wetenschappelijk én journalistiek niet alleen kennis vergaren, niet alleen zoeken naar ordening, maar de vergaarde kennis en het steeds groeiende inzicht ook gul delen met de buitenwereld, zó word je een Ko Colijn.

Als student en promovendus in Leiden, als leraar economie op een middelbare school, als hoogleraar in Rotterdam, op Clingendael met toekomstig diplomaten van vele nationaliteiten, Ko Colijn deelde zijn groeiende kennis en inzicht met beleidmakers en lezers van vakliteratuur, en met politiechefs, die buitenlandse conflicten terugzagen in stadswijken.

Met de lezers van Vrij Nederland en van opiniepagina's in landelijke kranten, inmiddels al bijna vijftig jaar. Steeds groter is de kring geworden, de kring van lezers, radioluisteraars en televisiekijkers.

Zoals goede vriend Ben Wepster het verwoordt: "de ernstige toon, waarmee hij spreekt en die zijn handelsmerk werd, draagt er toe bij dat er naar hem geluisterd wordt". Of het nu als wetenschapper is, als lid van de Adviesraad Internationale Vraagstukken of als journalist: Zonder achterdocht kunnen wij horen en lezen welke relevante feiten Ko Colijn aan de orde wil stellen. Hoe waardevol is dat in een tijd waarin fakenews een grote bedreiging vormt voor journalistiek, wetenschap en beleid.

Zeker politici moeten de moeite nemen de wereld te begrijpen, te leren, informatie tot zich te nemen en zij hebben geen betere, gullere leraar dan Ko Colijn, die altijd zichzelf is, de ernstige werkelijkheid zelve.

"Wie de wereld niet begrijpt, riskeert oorlog", zei hij in 2019 in de Volkskrant.

Ik kan uit eigen ervaring spreken, als ik vertel hoe belangrijk die feiten waren toen ik als piepjong kamerlid de wapenexport aan de orde wilde stellen. Ko Colijn en Paul Rusman wisten alles, zij zouden promoveren op het wapenexportbeleid. Zij waren pioniers op het gebied van onderzoeksjournalistiek, samen met hartsvriend Feike Salverda. Ik moest daar weer aan denken toen ik in december vorig jaar het stuk in VN las van Ko Colijn en Monika Sie naar aanleiding van de terugtrekking van internationale troepen uit Afghanistan: eerst de feiten, cijfers, data, dan pas de analyse. De geopolitieke gebeurtenissen van 2021 staan voor de veranderende inzet van de Verenigde Staten, zo schreven zij. Na de chaotische aftocht uit Afghanistan richt de wereldleider de blik nu definitief op uitdager China. Maar deze conclusie werd niet getrokken zonder: De VS geven 715 miljard dollar uit aan defensie en hebben inmiddels 750 militaire steunpunten in 81 landen.

Dat dus.

De lat van Ko Colijn ligt hoog voor anderen en vooral voor hemzelf. In 2016 zei u het zo in VN:

Mij fascineert de bestuurbaarheid – of beter gezegd de stuurloosheid – van de wereldpolitiek. Er moeten mechanismen ontstaan die voor China én voor Rusland én voor het Westen acceptabel zijn om de anarchie, die onze wereld eigenlijk nog steeds is, bestuurbaar te houden. Om de veiligheidsconflicten op te lossen, maar ook de klimaatkwestie en de vluchtelingenpolitiek. De bestaande afspraken worden niet door alle landen erkend en de helft van de wereld bestaat niet eens uit landen maar uit falende of fragiele staten. Ik vind het belangrijk om in kaart te brengen hoe de wereld worstelt om zoiets toch voor elkaar te krijgen.'

Een halve eeuw trouw aan die zelfgekozen missie: zoeken naar ordening in wat op het eerste gezicht chaos en willekeur lijkt. Trouw is niet voor niets een van de eigenschappen die zijn naasten hem toedichten. Trouw ook aan de wil om wetenschap en journalistiek naast elkaar te willen blijven beoefenen.

Ko Colijn noemt internationale gezaghebbende journalisten, die hij hogelijk waardeert, de 'onschatbare brokers tussen kennis en wereldpolitiek' en het is precies die eregalerij waar hij zelf in thuis hoort. Volgens zijn vrouw Rolien Paulus staat zijn onderzoeksbrein nooit stil, zonder Wereldontvanger in het pre-internettijdperk, internationale kwaliteitskranten en laptop ging en gaat het niet. En toch is Ko Colijn bij uitstek iemand die zich niet laat meeslepen door de waan van de dag. Niet voor niets is hij bewonderaar van Karel van het Reve en van Renate Rubinstein: de samensmelting van ironie en eruditie helpt om niet pessimistisch te worden.

Trouw was Ko Colijn ook aan de missie om Clingendael te redden toen dat werd gevraagd. Toenmalig voorzitter van Clingendael en oud-minister Bernard Bot zegt daarover: hij was zeer toegewijd als directeur van Clingendael, toen het instituut door een moeilijke periode ging en het voortbestaan ervan aan een zijden draadje hing.

Hij noemt ook de bescheidenheid van de laureaat. Het is waar: Ko Colijn staat met evenveel aandacht en ernst de groten de aarde te woord als de verslaggever van de lokale televisie over het feit dat de legendarisch wijze Tom Poes het levenslicht zag in zijn huis, eens de woning van schrijver Marten Toonder.

Rolien Paulus noemt het grappig genoeg Haagse bescheidenheid.

U begrijpt, daar moet ik om glimlachen. Ik herken die wereld die toen nog overzichtelijk was, althans dat dachten wij, als onze vaders op zondag naar Mr. G.B.J.Hilterman luisterden.

In de jaren na Mr.G.B.J. werd uw stem steeds krachtiger, al is het tegenwoordig vooral de krachtige pen geworden.

Het klinkt bijna pretentius voor iemand van `Haagse bescheidenheid', maar het is ontegenzeggelijk waar:

u behoort tot de mensen die eraan bijdragen dat de wereld niet aan onbestuurbaarheid ten onder gaat.

Het is dan ook met bijzonder grote waardering voor het levenswerk van Ko Colijn dat de jury hem heeft voorgedragen voor de eerste Comenius Oeuvre prijs.

Naarden 12, maart 2022